

successiones alicujus entis ope durationis alterius entis commensurare possumus.

Motus apparens solis circa terram, utpote uniformis, constans et sensibilis, electus est apud omnes gentes ut prima mensura temporis seu *ætat*. Conversio illius per duodecim signa zodiaci efficit annum: ejusdem sensibilis evolutio circa terram, ab Oriente ad Occidentem, dicitur *dies*. Dies postea dividitur in horas, et horæ in minuta. Annus dividitur in menses et dies: anni multiplicati faciunt sæcula.

De natura durationis et temporis alte, scite, et communis obscure, disserunt philosophi nomine celebriores, inter quos Leibnitz, Locke, t. II, ch. 14; Buffier, 2e part., ch. 27; S'Gravesende, 1e part., ch. 6; Para-du-Phanjas, n. 364; Balmès, *Phil. fond.*, liv. II, etc.

« *J'ai l'idée d'un être, inquit P. Buffier, en tant qu'il ne cesse pas d'être: c'est ce que j'appelle DURÉE. J'ai l'idée de cette durée, en tant qu'elle est mesurée par la révolution régulière d'un corps ou par les intervalles de cette révolution; c'est ce que j'appelle TEMPS. Il me semble que ces notions sont aussi claires qu'elles peuvent l'être, et celui qui cherche à les éclaircir davantage est à peu près aussi judicieux que celui qui voudrait éclaircir comment deux fois deux font quatre, et ne font pas cinq.* »

DISSERTATIO SECUNDA.

DE PNEUMATOLOGIA.

Vox *pneumatologia*, a πνεῦμα, *spiritus*, et λόγος, *sermo*, vocibus græcis oriens, idem significat ac *sermo de spiritu*. Omnis spiritus qui excogitari potest est increatus vel creatus. Solus Deus est spiritus increatus: mens humana est substantia spiritualis, ut infra probaturi sumus, et creata. Item angeli sunt spiritus

creati. Pneumatologiam igitur in tres partes dividemus: prima erit de Deo et ejus attributis; secunda, de angelis; et tertia, de mente humana, ejusque facultatibus ac proprietatibus.

PARS PRIMA PNEUMATOLOGIÆ.

DE DEO ET IPSIUS ATTRIBUTIS.

Cum ex actuali proposito nostro præsentis Philosophicæ Institutiones alumnis seminariorum præcipue sint destinatæ, et velut exordium ad theologiam esse debeant, de tribus pneumatologiæ partibus modo assignatis juxta Scripturam, traditionem et rationem simul tractaturi sumus.

Duæ quæstiones gravis ponderis hic pertractandæ occurrunt, quarum prima de existentia Dei et secunda de ejus attributis.

QUÆSTIO PRIMA.

DE EXISTENTIA DEI.

Dei existentiam astruere nos cogit detestanda perversitas quorundam hominum, qui, spreto rationis lumine ex excusso omnis religionis jugo, ut cupiditatibus liberius indulgeant, in insipienti corde suo exclamare non erubescunt: *Non est Deus* (Ps. xiii, 1). Isti homines *athe* dicuntur, id est, sine Deo. Qui vero existentiam Dei agnoscunt vocantur *theistæ*: dicuntur etiam *deistæ*; sed posteriori hoc nomine pessimi alii designantur homines, qui, Deum admittentes, quamlibet religionem revelatam audacter rejiciunt.

Distinguuntur *athe* *speculativi* et *athe* *practici*. *Athe* *speculativi* sunt illi qui Dei existentiam non agnoscunt, et *athe* *practici* ii sunt qui Deum agnos-

centes, vivunt sicut persuasum haberent Deum non existere: *Quorum Deus venter est* (Paul. ad Philipp. III, 19), etc.

Athei speculativi possunt esse *negativi* vel *positivi*.

Athei *negativi* ii dicuntur qui Deum ignorant, et *positivi* sunt illi qui Dei existentiam negant et suam negationem rationibus fulcire conantur. Dicuntur etiam *systematici*.

Quando de existentia Dei tractare intendimus, non supponimus illum ignorari et ope discussionis exquirendum esse: sed, fide in ipsius existentiam jam data et manente firmissima, investigamus argumenta quibus ipsius existentia et attributa astrui et ordinari possint.

Si autem occurrerent athei speculativi, hæc argumenta ad eos illuminandos valde inservirent; videbitur enim infra quam sint clara et invicta, imo et omnibus intelligentiis, pleraque saltem, obvia.

Primum disputari posset an revera sint athei qui sophismatibus decepti, persuasum habeant Deum non existere; sed multos dari atheos *practicos* luctuosa constat experientia.

His notatis, præsentem quæstionem in duo dividemus capita: in primo de theismo et atheismo inter se comparatis dicemus, et in secundo præcipua referemus argumenta quibus existentia Dei demonstratur.

CAPUT PRIMUM.

DE THEISMO ET ATHEISMO INTER SE COMPARATIS.

Quinque institui possunt quæstiones circa theismum et atheismum, videlicet: 1° an quis prudenter manere possit indifferens circa Dei existentiam; 2° an ex atheismo sequantur incommoda; 3° an theismus præstantior et optabilior sit atheismo; 4° an tutior; 5° an atheismus polytheismo sit pejor. Has quæstiones in totidem articulis solvemus.

ARTICULUS PRIMUS.

AN QUIS PRUDENTER MANERE POSSIT INDIFFERENS CIRCA DEI EXISTENTIAM.

Cum certum sit multos esse atheos *practicos*, qui, terrestribus inhærentes, ne oculos quidem ad Deum sublevant, eo ipso constat multos esse circa existentiam Dei indifferentes: contra quos sit.

PROPOSITIO.

Prorsus insipiens est qui manet indifferens circa theismi et atheismi veritatem (1).

Prob. Nemo, nisi plane desipiat, manere potest indifferens circa id ex quo pendet summa ipsius felicitas vel miseria: atqui ex veritate theismi aut atheismi summa uniuscujusque felicitas vel miseria pendet. Si enim existat Deus summe justus, criminum vindex, virtutis remunerator, supremus hominum Dominus, benefactor et iudex, quam excusationem habebit qui circa rem tanti momenti manserit indifferens? Contra vero, quantam remunerationem ab illo expectare potuisset, si eum debito modo agnoscere, honorare, et propitium sibi reddere studuisset! Ergo, etc.

Præterea, ut stultissimus profecto haberetur qui cunctos videns homines, doctos et sapientes, alicui negotio sibi communi tanquam gravissimo incumbentes, in tanta nihilominus maneret indifferentia, ut ne quidem expendere vellet an eorum sententia aliquam mereretur diligentiam: porro longe dementior est qui circa theismi et atheismi veritatem manet indifferens. Sic eum, seipsum alloquentem, inducit Pascal (*Pensées*, ch. 1.)

« *Je ne sais qui m'a mis au monde, ni ce que c'est que le monde, ni que moi-même. Je suis dans une*

(1) Plus moralis quam dogmatica est propositio ista; non tamen inordinate hic exponitur.